

Lékař ke Komenského, „revelacím“

Drábkta ve třech knihách Lux in tenebris, Historia revelationum a Lux e tenebris (1664). Komenského publikace o revelacích byly od prvého zveřejnění osiřte napadány a jsou předmětem kritiky dodnes. Celé konference se jimi zabývají, celé generace komentologů se snaží najít důvody, které Komenského k jeho vřevelece vedly.

Hledání motivů musím přenechat znalým a erudovaným komentologům, mě jako lékaře zajímají vidění mladické Kristiny Poňatovské, poněvadž ve viděních Kristofa Kottery, chudého krejčího, a Mikuláše Drábkta, někdejšího kněze Jednoty, jasně dominuje politická účelovost. Vidění spolužáka Komenského Mikuláše Drábkta, pijana a podvodníka, jsou dokonce spíše vyděračstvím, včetně snahy o osobní zisk. Drábk svého velkého spolužáka nepřehlé ani o rok a na popravivši všechnu vinu svedl na Komenského.

Skvrnou na čistém šití genálního J. A. Komenského je nesporně obhajoba revelací, jak se tenkrát nazývala vidění či prorocví náboženských blouznivců, politických poraženců, ale i nemocných

Kristina Poňatovská byla dcera polského šlechtice a později kněze Jednoty Juliána Poňatovského (patrně Pontalowski). V říjnu 1627 byla jako 17letá dívka převezena z nebezpečného Polska na zámek Brianná u Jilemnice k vdově po šlechtici paní Zámbové z Husitřan. Už 12. listopadu tu prý upadla do jakési „štrnulosti“ a bezvědomí, takže se jednu

Libavina z Hostinného. Ten prohlásil svou dívku za beznadějnou, asi proto, že nemohl stanovit žádnou diagnózu. Paní Zámbová povolala k lůžku nemocné svou přítelkyni, také vdovu po šlechtici, paní Esther Sádovskou a jejího kněze Jana Stada. Kněz v té době na zámku Třemošná nebyl, a tak paní Esther s sebou vzala kněze Komenského, který tu náhodou pobýval. Setkání Komenského s Kristinou poznamenalo jeho život na mnoho let, vlastně až do smrti. Když přistoupil k lůžku, „užšoval Kristinu po způsobu kněžském“, tedy poroučel její duši Bohu. Zbožná dívka se však probírala, probudila a zřívvala nábožně psané, ačkoliv se před chvilí zdálo, že zemře. Souvisle hovořila a vypověděla, jaké měla vidění. Nejprve prý cítila líbou, příjemnou vůni, pak se viděla v krásné kvetoucí zahrádce, v té se objevil slibný mladík, jemu Kristina víla věnce, jeho zdobila květinami. Erotický základ vidění mladé dívky je nepochybný. Komenský viděl v jinochovi Krista, jenž je mladá nevěsta zasněvena.

Počet zachvatů mladé ženy se zveššoval, okruh vidění se rozšiřoval. K nemocné byl povolán otec. Jako kněz se vždy osiřte stavěl proti vykladem Komenského o viděních, která pokládal za podvod. Svou dceru vyplisnil, nabádal ji ke zbožnosti a k odvolání všech vidění. Dcera ale svá prorocví opakovala a otec byl překvapen některými shodami se skutečností. Vrátil se do Polska, vidění dcery posléze obhajoval a před smrtí dokonce napsal traktát s plným uznáním revelací své dcery.

Některá její vidění měla charakter politický. Tak například „antikristy“ Albrechta z Valdštejna, Karla z Lichtenštejna, napsala dokonce po jednom vidění list Albrechtovi z Valdštejna, přemluvíla své ochránkyně k nebezpečné cestě do Jihna a tu předala dopis manželce velkého kondotiera.

Komenský pak vzal Kristinu do Lešna, aby tu žila v jeho domě jako jeho vlastní dcera. Tam se k ní sjížděli kněží, filozofové, ale i lékaři. V domě žil obdivovatel Komenského Skot Jan Jonson, později slavný přírodovědec a lékař. Viděním Kristiny věřil. Nemocnou jistě vyšetřil přítel Komenského doktor Jan Kozák, rodák z Horazdovic, usedlý v Brémách, Austin Stěpanův, Marcus E. Bonancina, osobní lékař císaře Rudolfa II., Matiaš Wehner ze Wšové. Kupodivu není zmíněn Komenského současník Jan Marcus Marci, zřejmě nejsvětější zjev na potměšle pražské univerzitě. Odvážně přednášel nejnovější nálezy z anatomie Vesaliovy a dokonce o krevním oběhu podle objevitele Harveye, s nímž prý se v Praze setkal! Marcus Marci byl podle Z. Servíra prvním našim epileptologem a jako první u nás epilepsii dobře popsal. Jemu dedikoval Servír svou knihu Epilepsie. V době, kdy

před zachvatem by prohlásil za čichovou auru, předzvěst zachvatu, kterou sami epileptici dobře znají a umějí odborně pojmenovat. Pak přijde zachvat různého typu. V popisu nejsou sice uvedeny křeče, pokusání jazyka či pomůčení, ale hlavním znakem epilepsie je bezvědomí, a to je opakovaně popisováno, až k dočasné zástavě dechu a zdánlivé smrti. To vše u epileptiků známe.

Z anamnézy a projevů by dnes lékař usoudil na temporální epilepsii, známý typ epilepsie. Za příčinu by předpokládal změny v hloubce levého spánkového laloku, nejspíš nezhoubný nádor, gliom. Utvářel by ho v tom údař, že později Kristina ochrnula na pravou polovinu těla a nemohla mluvit. Současný neurolog by navrhl Komenskému, aby dal svou světenkyni vyšetřit počítačovou tomografií (CT) nebo magnetickou rezonancí (MRI). Ale nálezy by byl asi negativní. Kristina se totiž vdala za Daniela Stryčka-Veltera, měla s ním dva syny a tři dcery a zemřela ve 34 letech na součnou.

Poslední vidění prý měla v říjnu 1628, pak už se k nim moc nezahala a opakovala je jen na nalehání Komenského. Nebyla prý schopná své vidění sama napsat, jako by zapomněla své krásné písmo, jímž kdysi popisovala své prvá vidění.

Ani časem, ani znalostími nejsem vybaven k podrobnému studiu historie revelací, jsem však přesvědčen, že Kristina Poňatovská řpěla temporální epilepsii s hysterickými rysy, snad tzv. hysteropilepsii, kterou Servír pokládá za vzácnou. Pravdy už se nedopátráme.

Vnější a vnitřní smysly člověka (*Orbis sensualium pictus*, 1679)

Tidi. „Vidění“ tehdy nebyla ničím zvláštním, ba svého času byla jakousi módou. Obecně vzdělávaný Komenský publikoval vidění tři protagonistů, Kristofa Kotery, Kristiny Poňatovské a Mikuláše

O CBEM/SE MLUVÍ

TOLEROVANÁ FINTA - Vedení řady nemocnic dnes k tíži jednotlivých oddělení započítává do jejich režie mnoho položek, které s jejich činností souvisejí nepřímě: např. nové sestaterské uniformy, opravu plotu nemocničního areálu, stravu pro služebního psa apod. Kámen úrazu je v tom, že tyto položky nebyly včas zakalkulovány do hodnoty bodu, ani se včas nepomýšlelo na nějaký věrohodně propočtený paušál určený právě na tyto provozní potřeby. Tak se tedy v současné době tento problém řeší? Podle našich informací došlo k jakési nespěšné dohodě mezi Všeobecnou zdravotní pojišťovnou a řadou nemocnic, zvláště těch, které se vyznačují značně dralým provozem. VZP zvolala na vědomí, že z úhrady za vykázané body zdravotnická zařízení některé své položky nedokážou hodnocení u úhrady léčiv a zvláště účtovatelného materiálu (skutečně spotřebovaná léčiva či ZUM jsou nahodnoceny dvakrát až třikrát). Pomocí těchto „tolerovaných figlů“ pak zařízení dokáže pokrýt své potřeby. Ředitelé těchto zařízení jsou tedy, co se týče kritického postoje k VZP, zdrženliví, protože vědí, že kontrola pojišťovnou by tyto hříchy účtování odhalila. A VZP zase na oplátku neposílá do těchto zařízení své kontroloři - prostě panuje jakási oboustranně přímě.

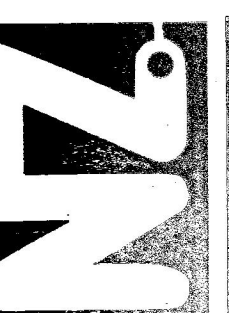
Mluví se o tom, že dnešní bodový systém,

chvíli zdálo, že je mrtvá. Ale brzo se probudila a vyprávěla, že než usnula, viděla přes zahradu letět žhavé rudou koumku. Byla velmi malá, zachvatem vysílenná, proto šlechtična pozvala lékaře Michala

v němž je lékař pácen podle množství výkonů, a tak je děla. I když to pacient nepožtehuje, je nerchlejší zpřihledněni financování lůžkových zařízení převzít zřejmě již důkladně proppracovaný americký systém platby za diagnózu nebo podobný systém uplatňovaný ve Francii. Možná, že by tedy aplikace zahraničních zkušeností v programovém vybavení našich počítačů s postupným dolaďováním případných odlišností byla nadějnější cestou, než se dlouhodobě pokýkat s vlastními počty a protahovat účtování bez řádné kontroly.

KONCEPCE PRAŽSKÉHO ZDRAVOTNICTVI - S tímto materiálem MZ ČR se seznaněla pražská zdravotnická zařízení. Zastlechlí jsme názor, že jde o materiál „docela dobrý“, i když by potřeboval rozpracovat do detailů, a také by bylo třeba učinit „jasná rozhodnutí“. Některé návrhy v příponimkovém řízení nazrily na odpor. Např. bylo navrženo snížení lůžkové kapacity asi o 680 lůžek a zdravotnická zařízení, jejichž se tento bod týká, s tím pochopitelně nesouhlasí. Problematiku racionalizace pražského zdravotnictví by zřejmě měli dořešit odborníci, kteří ve věci sami nejsou přímo zainteresováni. Pomohlo by to ministrovi, pacientům i zařízením, jejichž požadavky na finanční prostředky jsou podloženy objektivně zhodnotitelnými výsledky.

Bos

1. Vltavaš wecmar ze vsokw. kspowarv a mca vcmar. 1. Komenského soucasnik Jan Marcus Marci, zřejmě nejsevětlejší zjev na poternělé pražské univerzitě. Odvážně přednášel nejnovejší nálezy z anatomie Vesaliovy a dokonce o krevním oběhu podle objevitele Harveye, s nímž prý se v Praze setkal! Marcus Marci byl podle Z. Servita prvním našim epileptologem a jako první u nás epilepsii dobře popsal. Jemu dedikoval Šervit svou knihu Epilepsie. V době, kdy vyšla kniha Marce Marci (Jan Marek), byl Komenský už patrně v Amsterdamu, nemusel tedy knihu znát, ale je nepravděpodobné, že by neznal slavného českého lékaře.

Kristina Poňatovská

Epilepsie byla už dávno obecně známá, byla to nemoc stará jako lidstvo. Pokládala se za posedlost dáblem a vědělo se, jakými metodami se dábel z nešťastného nemocného vymítal. Název epilepsie prý jako první užil slavný arabský lékař Avicenna v desátém století.
Diagnóza Kristiny Poňatovské se z pohledu současného lékaře zdá snadná. Udávanou lhubou vlni

Jako lékař generace dvakrát postižené okupované vlasti si myslím, že nejléžším pacientem b sam Jan Amos Komenský. To on těžce strádal tout hrou po pravdě, po svobodě náboženství a po svobodu svého národa. Takovému nemocnému je třeba odpoutšlet.
Dr. VLADIMÍR BENEŠ

Význačné postavy světového lékařství

V tajence je ukryto jméno německého lékaře, který na vlastním těle dokázal že žaludeční kyselina solná ničí bacily cholery

Vodorovně: A. Tlustokozec; číslovka. - B. Špatně; myšlenka; divčí jméno. - C. Vozovny; páda; mužské jméno. - D. Šipový jed; topné těleso; předložka. - E. Bacil; hmyzožravci; římsky 59. - F. Zůstlechtné železo; šetřik; tavicí zařízení. - G. Název hlásky; Evropanka; zápor. - H. Olesná. - I. Rychný běh; první představitel filmového švejlka; kupa slámy. - J. Celní poplatek; část jízdního kola; otižka při sázce. - K. Konzistentní; průmýslová rostlina; chlapec (nářeč.). - L. Starořinské peníze; krajina; symetřála.

Všlele: 1. Stavbní materiál; vážnost. - 2. Domáčí prák; kladně znanenko. - 3. Skládaci knížka; kouy. - 4. Jiným způsobem; SPZ vozidel kladenského okresu; iniciály saxofonisty Slovácká; chránit. - 5. Mlněni; umělecký festival. - 6. Tajenka. - 7. Jedinec mužského rodu; zvíření. - 8. Nižší starořinský úředník; iniciály herce Praohat; staré vzružené zajmeno; umrt. - 9. Volno k rekreaci; afníký stát. - 10. Slečna; chvost. - 11. Zabor; kopeck. **Nápowěda:** D. IPOI.NOL.
Znění tajenky v příšším čísle.

ZDRAVOTNICKÉ NOVINY vydávají týdne ministerstva zdravotnictví ČR a SR, OS zdravotnictví a sociální péče ČR a Slovenský OZ pracovníkov zdravotnictva a sociálnej starostlivosti. Vydavatelství a nakladatelství Praha, spol. s r. o., Vědávské nám. 17, 112 58 Praha 1, telefon (02) 24 22 62 81 (i BBS), fax (02) 232 09 89, Slovenské příspěvky zasílá na adresu ZN PRBDr. I.111 VIT ZARECKÝ, Cyprihova 3, 831 05 Bratislava, telefon a fax (07) 28 68 26. Za grafickou úpravu odpovídá OTTO LEHMANN. - U VŠECH RUKOPISŮ JE TŘEBNA UVADĚT ČLE RODNÉ JMÉNO A PŘÍJMĚNÍ, RODNÉ ČÍSLO A ADRESU VĚSTNÉ PSC. Redakce si vyhrazuje právo na úpravu zaslaných příspěvků, nevyžádané rukopisy a snímky se nevrací. S obsahem článků, dopisů a ohlasů diskutován charakterně, jakžž i inzerce se redakce nemusi vždy ztotožňovat. - Inzerční příjmy agentura REKLA.AMK.A, Ván Praha; Vědávské nám. 17, 112 Praha 1, tel. (02) 24 22 64 64 a 24 22 49 69, linky 222 a 224, fax 02/24 22 46 66, KVVETA KLIKOVÁ, s oznacením „inzerce pro Zdravotnické noviny“. Odpověď na inzerenty v tisku Rkhné z léže s křídlem a zrnkem tmuč. - Ze sbalby Typocentra Van Praha zkom VACI.AVA MACILIKOVÁ, tiskare tškadřina Mír, Vědávské nám. 15, 110 00 Praha 1 - Kozdřitje PNs a Vydávitel a nakladatelství Praha, spol. s r. o., Podlaviní novinyřých záhleek povolená Redlektvím podnikovi přípravy Praha č. j. 2489/92 ze dne 14. září 1992. Jednotlivé výlky ZN lze získat v hneze

